

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема:

**“Изследване обучението по безопасност на труда в организациите
за борба с горските пожари”,**

представен от **Дериа Йоздемир** за присъждане на образователно-
научна степен “доктор” по научна специалност *Техника на безопасността на
труда и противопожарна техника* към катедра “Строителство на сгради и
съоръжения” на Архитектурен факултет на ВСУ “Черноризец Храбър”

от проф. д-р инж. Стефан Терзиев

Предложеният дисертационен труд от докторантката **Дериа Йоздемир** е в обем от 122 страници с 27 фигури и 8 таблици, като включва въведение, 4 глави, 4 приложения и използвана литература от 105 заглавия на английски, български и турски език, оформен на много добро ниво.

1. Кратки биографични данни

Дериа Йоздемир е родена през 1968 г. в град Ерзерум, завършила е бакалавърска (1986-1991) и магистърска степен (1992-1998 г.) в Университета за научни изследвания - Истанбул – Република Турция, съответно със специалности „Превенция на горските пожари“ и „Ботаника на горите“. От 2000 до 2006 г. е специализирала приложна математика в същия университет. Има завършени специализации с издадени сертификати в: Университет „Енисем“ – Истанбул по „Пожарна безопасност на сгради“; Университет „Меслеки Хукук“ – Истанбул по „Превенция на горските пожари“ и Висш институт по медицински науки по „Изгаряния от пожари“.

От 1992 г. работи в Министерството на горите и водите на Република Турция.

2. Актуалност на разработения труд

Темата е особено актуална и важна, което произтича от стремежа за свеждане до минимум както на човешките жертви и професионални заболявания, така и на материалните и екологични щети за обществото. Трудовите злополуки и професионалните заболявания на персонала в организациите за борба с горските пожари са сред най-важните рискови фактори, които възникват вследствие на условията на труд в работната среда. Въпреки регламентираните законови задължения на персонала и навлизането на съвременни техники за интервенция срещу горските пожари, количеството и мащаба на разпространението им се увеличава, което именно показва, че нивото на обучение по безопасни условия на труд на персонала, участващ в интервенцията срещу горските пожари, не е достатъчно.

Цел:

Изследване нивото на обучение по БУТ в организациите за борба с горските пожари в Република Турция с оглед намаляване на трудовите злополуки и професионални заболявания на работещите, запазване на тяхното физическо и духовно здраве, както и ограничаване на икономическите и екологични последици от пожарите.

Задачите, чрез които се постига целта на този труд са следните:

- 1. Да се проучат образователните програми по БУТ, по които се обучава персонала в горския сектор на Република Турция.*
- 2. Да се анализира съдържанието на програмите за обучение и се установят възможните пропуски.*
- 3. Да се проведе проучване за оценка на теоретичните знания и практически умения на персонала и се анализират получените резултати.*

4. *Да се разработи нова програма за допълнително обучение на персонала от горския сектор по БУТ.*
5. *Да се проведе предварително проучване за оценка на теоретичните знания и практически умения на персонала след допълнителното обучение и се анализират получените резултати.*

Методика на изследване:

За постигане на основната цел и изпълнение на поставените задачи в дисертационния труд приложената методика е сполучливо избрана и подходяща за такъв вид изследване.

Във въведението е оценено влиянието на човешкия фактор и нарастването на урбанизираните територии, водещо до нарушаване целостта на горите и повишаване на риска от пожари в тях, както и на климатичните и природо-географски условия на Република Турция. Представените статистически резултати показват сериозния риск от възникналите пожари, а от там и ръста на трудовите злополуки и професионални заболявания. Констатирано е, че основният фактор за това е ниското ниво на обучение по БУТ на персонала, участващ в интервенцията срещу горските пожари.

Първа глава третира въпросите, свързани със съвременното състояние на обучението по БУТ в организациите за борба с горските пожари. Оценено е, че независимо от факта на увеличаване на научните изследвания, касаещи безопасните условия на труд, много малка част от тях засягат персонала, зает в противопожарната дейност на горските стопанства. За издигане на нивото на обучение е необходимо:

- Повишаване нивото на информираност и знания за опасностите и рисковете и за прилагане на предпазни мерки от заетите в противопожарните дейности в горските стопанства;
- Сериозен приоритет на ролята и значението на обучението по БУТ в организациите за борба с горските пожари;
- Решителна промяна в поведението на работещите в процеса на обучение по БУТ.

На база на проведения анализ е доказана необходимостта от изследване нивото на знанията, ефективността, качеството и формите на обучение на работещите в организациите за борба с горските пожари .

Втора глава третира въпросите, свързани с програмите за обучение на персонала по БУТ, като се анализират тези на горското стопанство с най-много пожари, най-много изгоряла горска площ и най-много загинали в Република Турция – именно Дирекция „Горско стопанство“ – Мендерес, област Измир.

Извършен е цялостен анализ на вътрешноевропейското обучение по БУТ и са формулирани пропуските в „Програмата за обучение по гасене на пожар и пожарна безопасност (модули за интервенция в горите и полските райони – ниво 1)“. Направеният анализ потвърждава необходимостта от промени в програмите по БУТ и създаване на актуализирано „Допълнение към обучението по БУТ на противопожарните екипи“. Обоснована е и целесъобразността от включване превенцията на риска от пожари като съставен елемент на тази програма.

Трета глава обхваща проучването на нивото на обучение по БУТ в организациите за борба с горските пожари. Разработени са методи за изследване на резултатите от проведеното обучение на персонала по актуализираното „Допълнение към обучението по БУТ на противопожарните

екипи“. Проучването е направено и обхваща постоянния и временно наетия персонал на противопожарните екипи в Дирекция „Горско стопанство“ – Мендерес, област Измир. Формирани са две групи за провеждане на изследването „контролна“ и „експериментална“, формулирани и представени са хипотезите и променливите на проучването, като за оценяване на резултатите от анкетното проучване, в средата на програмата Visual Studio Express е разработено ново и специално приложение Program 1. За тестването на достоверността на резултатите от проучването са приложени и адаптирани статистическите методики (ANOVA, Kruskal – Wallis)

Четвърта глава третира въпросите, свързани с анализиране на резултатите от проучването на база на вариационен анализ във връзка със структурата и непараметричността на ползваните данни чрез скалата на сумарните оценки (скала на Likert). Използваните статистическите методики (Wilcoxon, Kruskal – Wallis) дават високи резултати относно достоверността на получените отговори. Прилагането на вариационния анализ ANOVA предоставя възможност за определяне на групите, работещи с най-добра подготовка за интервенция срещу горските пожари.

Необходимо е да се отбележи, че всяка от главите завършва с резултати, които практически са изводите към съответната глава.

Автореферат

Авторефератът отразява всички основни части на дисертационния труд, отговаря на изискванията и дава възможност ясно да се покажат научно-приложните и приложни приноси на работата.

3. Степен на познаване състоянието на проблема

Докторантката отлично е запозната със състоянието на проблема в Република Турция и Европейския съюз.

4. Научни, научно-приложни и приложни приноси на дисертанта

Научно-приложни приноси:

Съгласен съм с предложените от докторантката приноси с научно-приложен и приложен характер като напълно ги приемам.

5. Преценка на публикациите по темата на дисертацията

Докторантката **Дериа Йоздемир** е представила пет публикации по темата на дисертацията, всички в съавторство и изнесени на международна научна конференция. Всички те отразяват отделни моменти от дисертацията, като по този начин са апробирани съществени части от нея преди защитата ѝ. Специалистите са имали възможност да се запознаят с изследванията, изводите и препоръките на авторката. Тази дейност оценявам като изцяло положителна и приемам, че публикациите са лично дело на докторантката.

6. Мнения, препоръки и забележки

Дисертационният труд е структуриран правилно, като целта и задачите на дисертацията са коректно дефинирани, обектът, предметът и границите на изследването са определени правилно. Графичното оформление на труда и автореферата е много добро, като в текстовата част са налице някои правописни и синтактични грешки.

Считам, че дисертацията и автореферата са разработени професионално, на високо ниво с използване на сериозен математически апарат, в нужния обем и качество.

Имам следните препоръки към докторантката:

А) Да се направи необходимото, така че резултатите от дисертацията да станат достояние на ръководните органи на организациите за борба с

горските пожари в Република Турция за осъществяване на обучение и контрол на ефективността му с цел осигуряване на безопасни условия на труд.

Б) В бъдещата си дейност докторантката да насочи вниманието си и към трансграничните горски пожари: между Турция и България; Турция и Гърция; Турция, България и Гърция, които са често явление.

7. Заключение

Най-отговорно считам, че представеният дисертационен труд и авторефератът са разработени на високо ниво, с нужното качество и в достатъчен обем и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България – ЗРАСРБ (ДВ, бр. 38 от 21.05.2010 г., изм. ДВ, бр. 81 от 15.10.2010 г. и изм. ДВ, бр. 101 от 28.12.2010 г), Правилника към него и Инструкция № 6 за академичния състав на ВСУ „Черноризец Храбър“.

Гореизложеното ми дава основание да предложа на уважаемите членове на научното жури да присъдят на **Дерия Йоздемир** образователната и научна степен „доктор“.

6.06.2017 г.

Варна

проф. д-р инж. Стефан Терзиев